

Борис Сирюльник

ГРОЗНИТЕ ПАТЕНЦА

Да устоиш и да продължиш

Превод от френски
Нина Венова

Съдържание

БЛАГОДАРНОСТИ 11

ВЪВЕДЕНИЕ / 15

Когато си мъртъв и избликне скритото време на спомените 16

Прекратяването на малтретирането не е завръщане към живота, а подтик към бавна метаморфоза.

Морбидната кротост на рижото 19

Адаптацията не е резилентност. Тя коства много, но позволява да се съхранят няколко островчета тъжно щастие.

Креативността на децата с лош старт 22

Изграждането на резилентност ще бъде анализирано от три ъгъла: влагане на вътрешни ресурси в темперамента; структура на агресията; разполагане на външни ресурси около наранения.

Има какво да научим от обрulenите от миналото 26

За необходимостта от проекти, които позволяват да се отдалечи миналото и да се промени свързаната със спомените емоция.

Трябва да се научим да наблюдаваме,

за да избегнем красотата отровна на метафорите 30

Да се прави разлика между констатацията, която е социална конструкция, и наблюдението, което е креативен метод.

ЧАСТ ПЪРВА. ГЪСЕНИЦАТА / 35

Темпераментът, или бунтът на ангелите 35

От субстанцията, която ни подчинява на Сатаната, до изблика на живот, тласкащ ни към очарованост или ярост.

Тъжната история на

сперматозоида на Лай и яйцеклетката на Йокаста 39

Генетични детерминанти съществуват, но това не означава, че Човекът е генетично детерминиран.

Благодарение на прогреса сме еволюирали

от културата на вината до културата на вредата 42

- От чувството си за вина хората през чумавото време черпели облекчение, каквото в днешната технологична култура се изисква от специалистите по болката – те са виновни, ако страдаме.*
- Как ембрионите се учат да танцуват 47
Първата глава от нашата биография започва по време на вътрешноматочния ни живот, когато овладяваме стил на риткане.
- Как устата на ембриона разкрива тревожността на майката 51
Физиологичното предаване на мисълта оформя темперамента на бебето преди раждането му.
- Да направиш дете не е
достатъчно, трябва и да го въведеш в света 54
Полът на детето е мощен носител на представи и всеки морфологичен признак приема за родителите лично значение, което говори за собствената им история.
- Новородените не могат да попаднат
другаде освен в историята на своите родители 57
Независимо дали е хленчецо или усмихнато, с всяко свое действие то населява бляновете и кошмарите на тези, които го обграждат.
- Новороденото и родителите в триъгълник 62
Всяко семейство осъществява характерен тип съюз, който съставя сетивна обвивка около бебето.
- Татко клоун и бебе комедиант 65
При всяка среща те изобретяват сценарий и канят за участие в него всички партньори в семейното огнище.
- Обичай ме, за да ми дадеш сила да те напусна 69
Когато едно спокойно бебе става изследовател, то е защото неговото обкръжение му служи за базов лагер.
- Изграждане на начина да обичаш 71
Върху тази сигурна основа се усвояват няколко афективни стила.
- Митичен произход на начините да обичаме 74
Всеки индивидуален или културен дискурс изгражда сензорна обвивка, от която детето научава своя афективен стил.
- Когато афективният стил
на детето зависи от интимния разказ на майката 79

Разказът на майката как си представя отношението на привързаност с очакваната рожба организира поведението, които оформят темперамента на детето.

Най-добре се грижи

емоционално и социално подкрепената майка 82

Дори само с присъствието си бащата променя психиката на майката и начина, по който тя възприема детето.

Когато близнаците нямат същата майка 86

Всичко става носител на значение в това афективно мекхурче, където всеки се отличава.

Как мисълта се предава

с помощта на жестовите и предметите 90

Възможни са интелектуални подвизи, когато родителите несъзнателно карат предметите да говорят.

Непознатият себеподобен: откриване на света на другия 96

Озадачаването, погледът, показалецът и комедията подготвят кърмачетата за речта.

Когато безсловесните истории

позволяват да се споделят вътрешните светове 99

Малкият комедиант променя мисловния свят на тези, които го обичат, а присламчилото се дете прави приношения, за да бъде прието.

Как социалните клишета определят

предпочитания към някои поведения на бебето 103

Южноамериканчето танцува отрано, а немското бебе прелиства книгите.

Хуморът не е шега работа 105

Той успява да превърне тревожността в емоционален празник.

Основи за изграждането на резилентност 109

На всеки етаж – биологичен, афективен или социален – е възможна защита.

Когато връзката с партньора разрушава скелето 114

Страданието на майката пречи на детето да придобие очарователно поведение.

Причината е известна, лекът е

известен и всичко се усложнява 118

Други причини се намесват, защото човешките детерминизми са краткотрайни.

- Девственост и капитализъм 123
Девствената ципа беше подписът за бащинство, днес ДНК пробата издава бащата.
- Ранната бащина грижа, установка за изстрелване 127
Един мъж може да бъде заменен от спринцовка, но бащата трябва да бъде реален, за да вдъхва доверие.
- Когато държавата размива бащата 131
Мислимо ли е общество без бащи?
- Шумен траур, тих траур..... 135
Към тишината, породена от смъртта, се прибавя шумът на репрезентацията.
- Резилиентност и чаровност 138
Афективната подкрепа зависи от щедростта на даряващите грижи възрастни.

ЧАСТ ВТОРА. ПЕПЕРУДАТА / 143

- Чудовищата не обичат театъра 143
Би било връх на цинизма, ако нещата се изказват такива, каквито са. За щастие, самото казване е вече тълкуване.
- Обясними ли са психическите травми? 148
Всеки удар предизвиква дезорганизиране, което различните култури са изпитвали трудност да обяснят.
- Травматичната емоция е органичен шок,
 предизвикан от представата за агресора 151
С лекота извиняваме една природна катастрофа, непрекъснато преживяваме агресията на група хора срещу други.
- Стильт на развитие на наранената
 личност придава травмиращата сила на удара 154
Натъкваме се само на обектите, към които нашето обкръжение ни е направило чувствителни.
- Защитната адаптация невинаги е фактор за резилиентност.... 158
Подчинението, недоверието и вледеняването са адаптивни защити, ала резилиентността изисква създаване на нов свят.
- Когато една героична битка става основополагащ мит 161
С работата на паметта една травма се превръща в епопея благодарение на словесна победа.

- Без чувство за вина няма морал 164
Това мъчително терзание превръща наранения в субект и автор на своето поправяне.
- Да крадеш или да даваш, за да се чувстваш силен 167
Младежката престъпност, адаптивна стойност в едно лудо общество, се съчетава с подаръка, с който хлапето си възвръща самоуважението.
- Химерите за миналото са истински,
както са истински химерите..... 171
Всеки разказ е изграден от истински елементи, осветени от нашите отношения.
- Когато един точен спомен е
обвит в мъгла, миналото става поносимо и красиво..... 175
Разсеяният ореол от пренагласени спомени помага на травмирания да повярва, че щастието още е възможно.
- Тайна ордалия и социално приобщаване 179
Когато децата се подлагат на изпитание, за да си дадат доказателство, че са оправдани.
- Обявяване на война срещу децата..... 182
Държавното насилие се разпространява по света, но децата рухват само когато и обкръжението им се срива.
- Да действаш и да разбереш, за да не страдаш..... 187
Разбиране без действие причинява уязвимост, а действия без разбиране произвеждат малолетни престъпници.
- Когато войната запалва искрици резилентност 192
Преждевременното съзряване, фантазиите за всемогъщество и блънуванията за нежност запалват пламъчета, които средата може да угаси или да укрепи.
- Разрушителният ефект на една сексуална
агресия зависи от афективната дистанция..... 200
Когато посегателството идва от непознат, причиненото разстройство е по-слабо, отколкото ако насилникът е близък, който често е защитен от обществото.
- Възможността за резилентност след сексуална агресия
зависи много от емоционалните реакции на околните 203
Когато семейството е сломено, жертвата не се възстановява. Не състраданието помага на наранените, а тяхното реабилитиране.

Докато работата на нощния сън се вражда в паметта и ни управлява, работата на будния сън ни позволява да поемем отново управлението	210
<i>Биологичният сън превръща в паметови следи тревогите, които обсебват нашите сънища наяве.</i>	
Когато съзнателният отказ от реалността закриля съня и когато травматичното впечатление възбужда кошмарите ...	216
<i>Преработването на представата за раната чрез всички изразни средства позволява по-късно да се отстрани отказът, който като гипс върху счупено предпазва чрез преправяне.</i>	
Цивилизоването на фантазма отключва целебна креативност	221
<i>Сътресението тласка детето към креативност, която семейството и културата насърчават или спъват.</i>	
Нормативната култура унищожавя въображението	228
<i>Творчеството не е занимание за свободното време, то предлага обществена спойка, а не продукт за бърза консумация.</i>	
Талантът е умението да изложиш изпитанията си в усмихнат разказ	232
<i>Това е предизвикателство пред една твърде мъчителна реалност.</i>	
Да учиш несъзнателно	235
<i>Чувството за очевидност е частично осъзнаване, което не пречи на несъзнателното възприемане на противоположното на очевидното.</i>	
Чрез креативно подправяне нараняването става организатор на Аза	239
<i>Един автобиографичен спомен, ярък като Витлеемска звезда, насочва нашите избори и житейската ни философия.</i>	
Заклучение	243
<i>Резилиентността не е набор качества на индивида. Това е процес, който от раждането до смъртта непрекъснато ни излита, свързано с нашето обкръжение.</i>	
Библиография	251

Благодарности

Тази книга не е паднала от небето. Тя е написана от стотици автори. Опитах се да ги посоча в бележките под линия и в общата библиография накрая.

Държа да изтъкна и други дискретни съавтори, останали в сянка, макар да са в основата на доста пасажии от тази книга.

Благодарение на Френското сдружение за психично здраве се осъществиха голям брой изследвания, пътувания в кризисни райони, множество международни срещи между учени и практикуващи специалисти.

Фондацията за детството, благодарение на отзивчивостта на председателката госпожа Ан-Еймон Жискар д'Естен, подпомогната в началото на начинанието от Мари-Пол Поалпо, осигури обмяна на опит между университетски изследователи, лекари, социолози, психолози, възпитатели и отговорни за социалното подпомагане на деца в Европа.

Госпожа Клер Брисе, посветила се на защитата на децата, ме покани в екипа си и ми даде възможност да приложа на живо понятието *резилиентност*¹.

---

¹ Резилиентност (термин от физиката) – съпротивление, устойчивост на металите срещу удар; свойство на материала да абсорбира енергия при еластично деформиране и след това да я отдава, като възстановява формата си. В психологията започва да се употребява в смисъл на способност за възстановяване след травма или криза. Във Франция Борис Сирюлник разработва теорията за резилиентността, разширявайки етимологичното значение (лат. *resilio*: скачам, отскачам):

Професор Мишел Мансио, който заедно с професор Мишел Строс привлече вниманието към ужасяващото явление на малтретираното детство, днес работи за намиране на решения, които да предотвратяват тази катастрофа и да помагат на малките жертви да възобновят развитието си.

Стефан Ванистендал, всеотдаен ръководител на Международното католическо бюро за детството в Женева, бе сред първите в Европа, приели идеята за резилентността и посветили се на наранените деца.

Жак Льоконт често ми е давал думата, преди сам да хване писалката, за да каже, че щастието все пак е възможно.

Централната комисия за детството¹ не знае колко много е допринесла за резилентността на своите – днес пораснали – деца.

Основателите на групата за човешка етология – Албер Демаре, автор на първата книга за клинична етология на френски език, професорите Жак дьо Ланоа, Жак Косние, Юбер Монтане, Жан Льокаю, Клод Бенш и Пиер Гариг – успяха да установят методите за етологични наблюдения, които са толкова бавно осъществими и толкова лесни за разказване.

Благодаря на студентите в интеруниверситетския курс по етология към Университета на Тулон-Вар и на докторантите, занимавали се сериозно и обърнали се към мен за оценка. Толкова високо оцених работата им, че голям брой от тях са цитирани в текста, както се полага.

Благодаря на професор Бернар Колс, който, поемайки факела на WAIMH (Световната асоциация за детско ментално здраве) заедно с професор Мишел Суле, ще продължи рабо-

---

„Не става дума да отскочиш на същото място, сякаш нищо не се е случило, а малко встрани, за да продължиш напред...“ – Б.пр.

¹ Асоциация, създадена във Франция след Втората световна война, която до края на осемдесетте години на миналия век организира почивни колонии за децата, чиито родители са жертви на Холокоста. – Б.пр.

тата на професор Серж Лебовиси, насърчил обмяната на опит между психоанализата и етологията.

Благодаря на професор Мишел Льоме (Монреал, Квебек), проправил пътя на резилентността, на професор Мишел Тусинян (Монреал, Квебек), открил важността на социалните натиски, на професорите Шарл Бадур (Бейрут, Ливан), Виолета Стан (Тимишоара, Румъния), Мария Еугения Вилялобос, Мария Еугения Колменарес, Лоренцо Баленьо (Кали, Колумбия), Бадра Мимуни (Оран, Алжир) и Жан-Пиер Пуртоа (Монс, Ено, Белгия), организирали толкова прекрасни срещи и проявили смелостта да отидат да подпомогнат на място душевно наранените деца.

И благодаря на тези, които, работейки върху резилентността заедно с Френското сдружение за изследвания в областта на клиничната и антропологичната етология, съставят толкова обогатяваща среда за интелектуален и приятелски обмен: Жак Колен, Розлин Шастен, Силвен Вание, Мишел Дьолаж, Клод Беата, Станислас Томкиевич, Филип Брьоно, Изабел Гаятела, Антоан Льожьон, Доминик Годар, Анджело Джанфранческо, Норбърт Силами и много други, към които отправям мисълта си, без да ги назовавам.

Благодаря на тези, без които книгата нямаше да се появи: на жена ми Флоранс, участвала активно в собствената ми резилентност, и на Жерар Жорлан, съпътствал плътно ръкописа и така ограничил броя на грешките.

И накрая благодаря на Одил Жакоб, бдяла над осъществяването на тази книга и загрижена за нейната съдба.